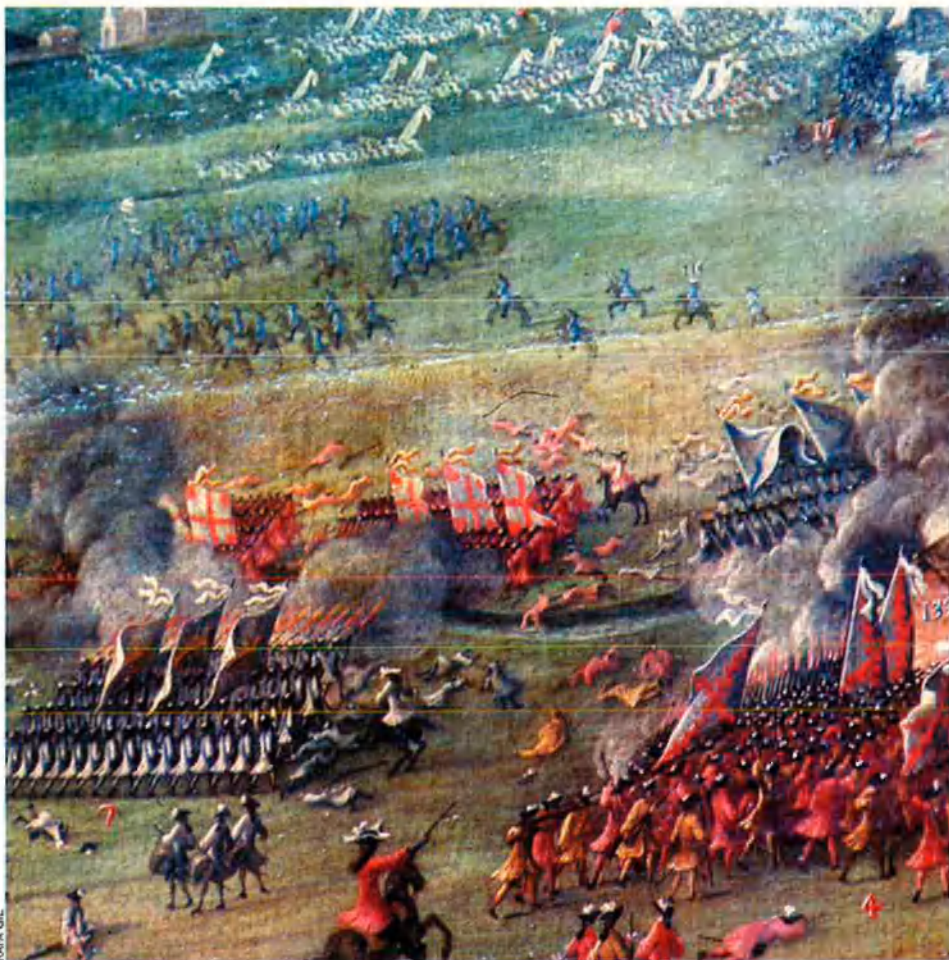

El creador de Robinson Crusoe, que es va posicionar públicament en contra del suport anglès als catalans en la guerra de Successió, va escriure abans de morir, sota pseudònim, una novel·la on el protagonista defensa Barcelona contra les tropes de Felip V.

Defoe botifler, Robinson maulet

L'editorial de la Universitat d'Alacant ha publicat en espanyol l'última novel·la de Daniel Defoe, *Memories de guerra del capitán George Carleton*, una barreja de crònica de guerra i llibre de viatges que, durant molts anys, es va vendre com el veritable llibre de memòries de Carleton. L'obra

Dalt, un quadre representatiu de la batalla d'Almansa, per la qual els valencians van perdre les seves llibertats nacionals. Al costat d'aquestes ratlles, l'arxiduc Carles d'Àustria entra a Dénia. En general, al País Valencià, la població era prou contrària al borbó Felip V.

lunya i la fi de la guerra contra Felip V. Per què, doncs, catorze anys després de l'11 de setembre del 1714, Defoe va escriure, amb pseudònim, una novel·la en què el protagonista lluitava al costat de catalans i valencians contra el Borbó? Per què l'última novel·la de Defoe, escrita al 1728, poc abans de la seva mort, torna sobre aquells fets que a Europa van ser coneguts com el cas dels catalans?

Les fonts. Per escriure aquesta obra, Defoe utilitza unes notes autobiogràfiques escrites per Sir Harold Williams, un militar que realment va lluitar a la guerra de Successió, però les va atribuir, en canvi, a un altre personatge real, George Carleton. La novel·la, explica Virginia León en l'estudi preliminar d'aquesta edició, va ser publicada per primer cop al 1728, signada per Carleton, que fins i tot es va guanyar una entrada al *Dictionary of National Biography*. Malgrat això, Defoe va confeccionar el llibre a partir de les notes de l'esmentat Harold Williams, i diverses obres de l'època, com *History of King William III* (1702-1703) i *Life of her Late Majesty Queen Anne* (1721), totes dues d'Abel Boyer, *Account of the Earl of Peterboro's Conduct in Spain* (1707) de John Friend, *Ingenious and Diverging Letters* de Madame d'Aulnoy i la *London Gazette*. A tota aquesta documentació cal afegir el coneixement directe de la Península, que Defoe havia acumulat durant la seva època de comerciant "de vi, tabac i altres mercaderies", com assenyala Virginia León.

En la tècnica de bastir una novel·la sobre diverses fonts escrites i testimonis contemporanis dels fets, Defoe ja era un mestre reconegut. L'any 1722, coincidint amb una epidèmia de pesta a Marsella, Defoe va publicar *A Journal of the Plague Year* (*Diari de l'any de la pesta*), en què fa una detallada descripció i crònica de la plaga que havia assolat Londres al 1665. En aquesta obra, Defoe ja feia una barreja de recreació històrica amb agilitat i recursos estilístics que ben bé podria ser qualificada d'una de les primeres mostres de periodisme literari. En el subtítol de l'obra, "Observacions i records dels fets més notables, tant públics com particulars, que van ocórrer a Londres durant l'última gran epidèmia del 1665, escrit

per un ciutadà que durant tot aquest temps va ser a Londres", Defoe també falsejava, en certa manera, les fonts i l'autor. És cert que ell havia estat a la capital anglesa l'any 1665, però també és veritat que, en aquest moment, no era un adult, com el narrador del *Diari*, sinó un nen de cinc anys.

Defoe havia repetit una fórmula semblant a *The Memoirs of Major Alexander Ramkins, a Highland Officer* (1718) i *Memoirs of a Cavalier* (1724) i hi torna amb les memòries de Carleton.

El context. El suport dels anglesos als catalans en la guerra de Successió va provocar forts enfrontaments en el Parlament britànic entre els dos partits principals, *tories* i *whigs*, i la polèmica es va estendre a la intel·lectualitat britànica en un moment en què era freqüent el posicionament públic d'escriptors o l'edició anònima de pamflets a favor d'una o altra opció.

Els austriacistes catalans havien aconseguit aliar-se amb la Corona britànica en el Pacte de Gènova, el 20 de juny del 1705. Dos catalans, Antoni de Peguera i Domènec Parera, exiliats com a conseqüència de la repressió exercida per Velasco (virrei de Felip V a Catalunya, en aquest moment) es van reunir amb el representant de la reina Anna d'Anglaterra, Milford Crowe, a Gènova. Crowe, que havia tingut a Reus un negoci d'exportació d'aiguardent, va rebre de la reina l'encàrrec de "tractar amb aquest Principat [de Catalunya] o qualsevol altra província d'Espanya a condició que reconeguin Carles III com a rei legítim d'Espanya i que renunciïn totalment a la casa de Borbó". Els anglesos no volien que els francesos acumulessin poder i l'arribada al tro de Felip V, nét de Lluís XIV, anava en contra dels seus interessos.

La Corona britànica va prometre als catalans el desembarcament de 8.000 homes, 2.000 cavalls, 12.000 fusells i diners per reclutar 6.000 homes. Al mateix any 1705, les tropes britàniques van començar a alliberar el País Valencià, començant per Dénia i seguint per la capital, sense trobar gaire resistència perquè la població era majoritàriament contrària a Felip V, com relata també el personatge de Defoe.

consta de tres parts molt diferenciades: dues cròniques de guerra, primer a Holanda i després als Països Catalans durant la guerra de Successió, i una tercera que s'acosta més al llibre de viatges, en la qual Defoe descriu diverses ciutats de la península Ibèrica i els seus habitants, reflexionant sobre el caràcter de valencians, catalans i espanyols.

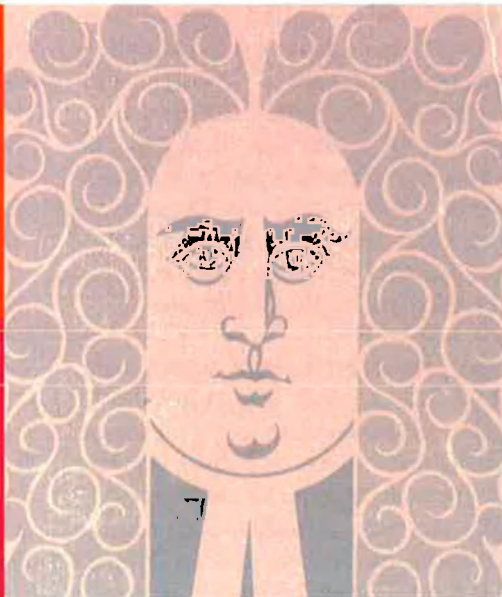
Des del punt de vista històric, la novel·la aporta la visió de Defoe sobre les causes de la derrota de les tropes angleses davant les franceses i també sobre com visqueren els pobles del sud del País Valencià la derrota d'Almansa del 1707, que significà l'entrada dels exèrcits de Felip V i, posteriorment, la pèrdua dels Furs, la crema de Xàtiva i altres fets coneguts.

Però la novel·la obre també alguns interrogants sobre la visió anglesa del conflicte. Cap al 1710, Defoe, com també Jonathan Swift, autor d'*Els viatges de Gulliver*, va defensar en diversos escrits la retirada de les tropes angleses de Cata-

MEMORIAS DE GUERRA
DEL CAPITÁN
GEORGE CARLETON

*Los españoles vistos por un oficial inglés
durante la Guerra de Sucesión*

Daniel Defoe

EL TEMPS

Memorias de guerra del capitán George Carleton, de l'anglès Daniel Defoe, ha estat editada per la Universitat d'Alacant. Al costat, Jonathan Swift. A la pàgina del costat un gravat anònim de Dafoe.

A mesura que la guerra es perllongava sense que l'exèrcit britànic aconseguís la victòria, a Londres creixia el debat entre els partidaris de la retirada del Principat, representants pels *tories*, i els *whigs*, a favor del manteniment de les tropes en terres catalanes. Els *tories* van aconseguir el govern el 1710, i això va fer créixer més el debat sobre la necessitat de la pau.

En aquest context, Daniel Defoe va ser l'autor de diversos pamflets contra l'opinió dels *whigs* i a favor de la pau, és a dir, a favor de la tornada dels exèrcits britànics. Els anys 1711 i 1712, Defoe va signar un seguit d'aquests pamflets amb diversos arguments per canviar la situació: *The ballance of Europe*, *Succession of Spain considered*, *Reasons why this nation ought to put a speedy end to this expensive war* i *The conduct of parties in England* són alguns dels títols. Un altre literat, l'autor dels *Viatges de Gulliver*, Jonathan Swift, era l'altre gran detractor de la participació britànica en la guerra de Successió, responsable de pamflets com *The conduct of the Allies*, del 1712.

Es difícil valorar quina va ser la influència d'aquests pamflets de suport a les propostes del partit *tory*, però les circumstàncies van adobar la seva opció: el

pretendent dels catalans va ser elegit emperador austríac —va passar a ser Carles VI—, i les seves pretensions de conservar la Corona catalanoaragonesa van perdre força. Això va precipitar el canvi de política defensat pels *tories*, i ara, amb el suport de la reina Anna, van traïr els acords amb els catalans i van signar l'evacuació el 14 de març del 1713. L'11 d'abril, els aliats —Gran Bretanya, Àustria, Holanda, Prússia, Savoia i Portugal— van signar la pau d'Utrecht amb França i Espanya, per la qual reconeixien Felip V com a rei d'Espanya. A canvi, aquest reconeixia la pèrdua de les possessions europees que passaven, en la seva majoria, a Àustria.

Mentre la guerra continuava a Catalunya, a Gran Bretanya el debat no havia acabat. Els *whigs* van contraatacar els *tories* acusant-los de traïdors i d'haver deixat els catalans indefensos davant un monarca totalitari. Novament, el debat va incloure l'edició de pamflets, els més famosos dels quals són *La deplorable història dels catalans* i *Consideració del Cas dels Catalans*, tots dos del 1714, i editats en català per M.B. Strubell (Ed. Curial, 1992). Els textos explicaven detalls de la guerra de Successió —com l'incendi de Xàtiva per l'exèrcit felipista i el

seu rebatejament com San Felipe— i anaven plens de lloances a la resistència dels catalans: “Han alçat les espases [els catalans] i no les embeinaran fins que llurs privilegis estiguin assegurats, disposats a morir defensant-los. Per temerària que sembli aquesta resolució, s'ha d'admetre que és magnífica i heroica. Quina importància té la vida quan no hi ha llibertat? Llurs avantpassats els van llegar sencors llurs privilegis de r̄a segles. És que ara han de renunciar-hi deshonorablement, i han de deixar darrere d'ells una raça d'esclaus? No; prefereixen morir tots; o la mort o la llibertat, això és llur decidida elecció.”

De retruc, els autors culpaven els *tories* d'una decisió vergonyant: “El mot catalans, no serà sinònim de la nostra deshonra? [...] És ridícul pensar que els nostres ministres siguin tan ineptes de l'honor de la nostra nació; vam tenir en les nostres mans el poder d'imposar qualsevol condició que volguéssim. ¿Abandonarem un poble fidel, l'únic crim del qual consisteix a haver-se adherit a nosaltres? [...] Tot això toca el cor de tot ciutadà britànic generós quan considera el cas dels catalans.” Al poc, coincidint pràcticament amb l'11 de setembre del 1714, els *whigs* van tornar a guanyar el govern.

El cas dels catalans, doncs, no va ser tan poc important dins del debat polític britànic i Defoe havia tingut un paper clarament *tory* en la polèmica. Per què, doncs, catorze anys després va portar el seu heroi de novel·la al costat de catalans i valencians? Per què en les memòries de Carleton no hi ha dubtes sobre la conveniència de la participació dels anglesos?

L'objectiu del text. Virginia León, editora de la versió en espanyol de les memòries, creu que l'obra vol reivindicar la figura del comte de Peterborough, a qui acompanya Carleton fins a la derrota d'Almansa. La raó pot ser que les “intrigues” d'un altre militar anglès, Gallway, van fer que, en tornar a Anglaterra, l'actuació de Peterborough fos jutjada per la Cambra dels Lords. Segons León, Defoe “fa una intencionada defensa de l'actuació del comte de Peterborough, a qui atribueix totes les qualitats que havia de tenir un gran general, com la seva intel·ligència, astúcia, coratge i discreció”.

Les impressions de Defoe

Montserrat

“Montserrat és una imponent muntanya que s'alça en el centre d'una extensa plana en el Principat de Catalunya, distant de Barcelona aproximadament set llegües cap al nord-oest i un tant en direcció nord. [...] De lluny, la distància li dóna una aparença impressionant: centenars de piràmides superposades s'aixequen davant dels nostres ulls i les confondríem, si se'm permet dir-ho, amb un petit bosc petrificat, o potser amb les formidables restes d'algun imponent edifici, vestigi de temps immemorials. A mesura que ens acostem, sembla més impressionant, però fins que no estem veritablement a prop a penes podem imaginar el que ens espera en arribar, ja que al peu de Montserrat creuríem estar davant d'un autèntic mont de torres barrejades amb arbres de bellesa majestuosa, de manera que ni l'admiració coneix límits ni la curiositat s'esgota. Així és com vaig veure Montserrat en arribar, i no va ser res comparat amb el que després vaig veure, en endinsar-me en la muntanya.”

Sagunt

“Sagunt és una ciutat emmurallada i populosa. A més d'una guarnició de vuit-cents homes, comptava amb la major part dels dracs del regiment de Mahoni. S'aixeca en el cim d'un mont prou elevat, en la part alta del qual es poden veure les restes de la famosa, en altres temps, ciutat romana. Famosa certament pels segles dels segles, i en tant que perduren escrits que ens en parlen, gràcies a la seva increbentable fidelitat a un aliat indigne davant un enemic immisericordiós. Els arcs semiderruïts i els desiguals murs i torres d'aquesta en altres temps cèlebre ciutat romanen encara com impressionants vestigis de temps passats.”

València

“A l'endemà, vam arribar a València, bella ciutat que ens va obrir les portes amb les més grans demostracions de joia. He dit que és una ciutat formosa, però probablement faig curt, ja que els espanyols diuen que els encants de València faria oblidar Jerusalem a un jueu. Es troba delectablement situada en una bellíssima plana, a mitja milla de distància de la mar Mediterrània. Allà no es troba a faltar cap de les fragàncies de la natura, i sempre té alguna cosa per oferir per recreació d'una mirada atenta. La bellesa de les seves dones és proverbial, però també ho és l'agressivitat dels seus *bravos*, habituals acompanyants de les dones públiques per aquestes terres. Són delinqüents tan endurits que matarien per unes poques monedes, encara que després haguessin de fugir del país. No és que altres regions d'Espanya es trobin lliures d'animàlies semblants, però aquí són tan abundoses que, si s'hagués de fer un cens dels que es troben en altres zones del país, veuríem que nou de cada deu són nascuts en aquesta província.”

Tortosa

“Aquesta ciutat es troba a la vora del riu Ebre, per damunt del qual travessa un cèlebre i bell pont de barques. Les aigües d'aquest riu presenten sempre un color roig brut i es troben potser més tèrboles que les de les nostres marjals, però són les úniques que beuen o volen beure les gents d'allà. Totes les cases disposen de pous on la conserven per al seu subministrament, ja que al cap de poques hores d'haver-s'hi dipositat es torna tan clara com la del manantial més transparent, i tan suau com la llet. En resum, per la seva poca duresa, la seva transparència i el seu agradable sabor, els nadius la prefereixen a qualsevol altra en el món. I com que mai cap altra va ser tant del meu gust, no puc fer més que donar-los la raó.”

Tot i que això podria justificar la decisió de Defoe d'amagar el seu nom —que no faria versemblant la història, després del paper que havia tingut contra la intervenció britànica—, no sembla que la reparació del nom de Peterborough sigui una raó de pes, catorze anys després. Més encara si es té en compte que Peterborough va sortir “victoriós” del seu pas per la Cambra dels Lords i que el seu nom ja estava “net”.

Es possible que Defoe hagués reconsiderat la seva opinió sobre el cas dels catalans, catorze anys després? Les memòries tampoc no donen suport incondicional al bàndol aliat. El personatge, com a

anglès que és, se situa lògicament al costat de catalans i valencians, lloa la valentia dels miquelets i d'alguns generals, però també en crítica alguns, com l'esmentat Gallway (intrigant contra Peterborough) i moltes tàctiques militars que, segons ell, els fan perdre la guerra. Però, al mateix temps, Defoe també té bones paraules per als estratèges més astuts de les tropes borbòniques, com el duc de Berwick o el duc de Vendôme.

En una de les últimes frases de les memòries, el personatge intenta distanciar-se d'una polèmica que considera estèril, però sense explicar el perquè: “El temps ha demostrat que ambdós [*tories* i

whigs] estaven en un error i que cap no tenia raó, per més que els seus prejudicis els mantingueren enfrontats. Per a mi, *whigs* i *tories* constitueixen la més radical contradicció de la natura i, per tant, igual que altres contradiccions, i essent com són un ancià, visc amb l'esperança de veure, abans de morir, com aquestes aparents contradiccions es reconcilien i redueixen a un únic feliç objectiu el bé públic.”

O pot ser que la guerra de Successió sigui per a Defoe un escenari on exhibir els seus dots per la crònica i el pseudònim, un recurs per fer versemblant la història.

Alex Milian